

ویرایش جدید

احکام ویژه دختران
دوره راهنمایی

ستاد اقامه نماز
معاونت پرورشی و تربیت بدنی

پاییز 1380

راه خوشبختی، احکام ویژه دختران دوره راهنمایی / تهیه و تنظیم ستاد اقامه نماز، معاونت پرورشی و تربیت بدنی. - تهران: آدینه، 1380.

۷۸ ص ۴۶۹-۶۲۱۱۹-۲-۶ ISBN .

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. فقه جعفری - رساله عملیه - ادبیات نوجوانان. الف. ستاد اقامه نماز.

۱۶۴ ر / 381/9 [BP۲۲۴۳/۷۹۲ ج]

کتابخانه ملی ایران 80 - 16180م

محل نگهداری:

عنوان کتاب: راه خوشبختی (ویرایش جدید)

(احکام ویژه دختران دوره راهنمایی)

تهیه و تنظیم: ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش

ناشر: آدینه

توزیع: مرکز فرهنگی و انتشاراتی ایتا 8796599

چاپ اول ناشر: 1380

شمارگان: 100000

قیمت: 100 تومان

شابك: 6-2-91126-964

ISBN ۶-۲-۶۲۱۱۹-۴۶۹

تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان شهید برادران مظفر - ساختمان شماره پنج

وزارت آموزش و پرورش طبقه پنجم ستاد اقامه نماز تلفن: 6466834

فهرست

عنوان صفحه	
مقدمه 5	
تصویری از راه خوشبختی 7	
اسلام، برنامه خوشبختی 9	
مرجع تقلید 11	
احکام یا برنامه زندگی 14	
آمادگی برای نماز (17) 1)	
روش تطهیر (آبکشی و پاك کردن) چیز نجس شده 20	
آمادگی برای نماز (24) 2)	
شرایط وضوی صحیح 27	
تیمم (جانشین وضو و غسل) 30	
آمادگی برای نماز (33) 3)	
آمادگی برای نماز (36) 4)	
نماز 40	
نماز جماعت 45	
روزه 50	
حیض 53	
مسافرت 55	
خمس، زکات، صدقه 58	
امانتداری - مال پیدا شده - قرض 61	
احکام قرآن - سلام کردن - غسل جمعه 64	
خوردنیها و آشامیدنیها 68	
قسم خوردن 71	

مقدمه

یکی از مهمترین سؤالاتی که برای همه انسانها خصوصاً نوجوانان و جوانان مطرح است، این می‌باشد که «ما برای چه منظوری آفریده شده، و هدف آفرینش انسانها و آمدن به این جهان چیست؟» خداوند در قرآن مجید در پاسخ به این سؤال مهم می‌فرماید:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

(سوره ذاریات آیه 56)

یعنی ما جن و انسان را خلق نکردیم مگر برای عبادت و بندگی خداوند و شناخت و آگاهی پیدا کردن به مقام او. عبادت سرلوحه کارنامه تمام انبیاء الهی و ائمه اطهار علیهم السلام و اولیاء خدا بوده و از این طریق به عالی‌ترین رتبه و مقام بندگی خداوند می‌رسند.

هدف اصلی از عبادت شناخت خداوند و راه یافتن به جوار او و هستی بی‌پایان اوست. هرکس دوست دارد درباره دین و مکتب خود آگاهی بیشتری پیدا کند. حتماً شما نوجوانان عزیز هم علاقه دارید این آگاهی را داشته باشید. برای رسیدن به این هدف شاید این پرسش در ذهن شما مطرح شده باشد که دین مقدس اسلام برای زندگی ما چه برنامه‌ای دارد؟ سعادت آینده ما را در چه کارهایی می‌داند؟ بخشی از مسائل اسلام که «احکام» نام دارد می‌تواند پاسخگوی برخی از این پرسشها باشد. دستورهای عملی اسلام که وظیفه انسانها را نسبت به کارهایی که باید انجام دهند و یا از آن دوری جویند مشخص می‌کند «احکام» نام دارد.

کتابی که پیش رو دارید، برای دانش‌آموزان دختر دوره راهنمایی شرکت کننده در مسابقات احکام تهیه گردیده تا ضمن شرکت در مسابقات با برخی احکام مورد نیاز نیز آشنا شوند. امید آن داریم که در سالی که هستیم و متعلق به حضرت علی علیه السلام است این فعالیت گامی باشد در راه تحقق ارزشهای والای اسلام و پیروی از قوانین معصومین علیهم السلام. بر خود لازم می‌دانیم از برادر گرامی جناب آقای مهدی رفیعی که در تنظیم این کتاب ما را یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم. و در پایان موفقیت روزافزون شما دانش‌آموزان و نوجوانان عزیز را در تحقق آرمانهای بلند امام‌قدس سره زیر سایه مقام معظم رهبری حضرت آیه‌الله... خامنه‌ای (زید عَزَّه) خواهیم.

والسلام علیکم ورحمة‌الله... و برکاته
ستاد اقامه نماز معاونت پرورشی و تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش

تصویری از راه خوشبختی(1)

- راه خوشبختی، راهی است به سوی شکوفایی و سرسبزیها.
- زهره طاهری - سوم راهنمایی - استان قزوین
- راه خوشبختی، راهی است به سوی روشنایی و زیبایی؛ راهی است که انسان را از تاریکی و زشتی دور می‌کند.
- شهناز امیری - استان کهگیلویه و بویراحمد
- راه خوشبختی، راه خداست و طی کردن راه خدا، خوشبختی محض است و واقعاً آرزو دارم این راه را طی کنم چون خوشبختی اینهاست نه چیز دیگری. زینب ابراهیمی - استان قم
- راه خوشبختی، راهی است که ما را به سوی خود جذب کرده و به کمال و خوشبختی می‌رساند.
- مریم قاسمزاده - اول راهنمایی - استان یزد
- راه خوشبختی، ما را در پیمودن مسیر زندگی راهنمایی می‌کند.
- زهره کریمی - استان لرستان
- راه خوشبختی، همانند جاده میان بُری بود که من را با بسیاری از مسائل که شاید ممکن بود با آنها آشنا نشوم، آشنا کرد. درواقع چراغ راهنمایی بود که من در جاده ایمان و فرائض دینی گمراه نشوم.
- نیلوفر ذالک‌زاده - سوم راهنمایی - استان چهارمحال و بختیاری
- امیدوارم راه خوشبختی را ببیمایم و با موفقیت به مقصد حقیقی برسیم. لعلیا بهجتی - دوم راهنمایی - استان آذربایجان غربی

۱

اسلام، برنامه خوشبختی

دین حقیقی، نزد خداوند همان اسلام است(2). شما بسیاری از اشخاص را می‌شناسید که مشکلات زندگی را پشت سر گذاشته و به مقامهای بالای علمی، ورزشی، هنری و غیره رسیده‌اند و هر يك در رشته‌ای خاص از دیگران پیشی گرفته و نمونه شده‌اند. آنها این موفقیت را به صورت شانس و اتفاقی به دست نیاورده‌اند، بلکه یکی از علتهای مهم پیروزی آنها داشتن «برنامه» بوده است. بنابراین همه انسانها برای رسیدن به پیروزی بزرگ و خوشبختی همیشگی به برنامه نیاز دارند و آن برنامه باید از هر جهت دقیق، صحیح و کامل باشد و خطا و اشتباه در آن راه نداشته باشد. چنین برنامه‌ای فقط از سوی خداوند تنظیم شده و در اختیار انسانها قرار گرفته است. یعنی خداوندی که جهان را با همه زیباییهایش آفرید و آن را در اختیار انسان قرار داد و به او نعمت سلامتی، امنیت، خوراک و پوشاک بخشید، برای اینکه از هر گزند در امان باشد و سفر زندگی را با خوشی به پایان برساند برنامه کاملی را به اسم «دین اسلام» به او معرفی کرد. همچنانکه مدیر مدرسه برنامه‌ای را برای دانش‌آموزان تنظیم کرده و آن را در تابلو قرار می‌دهد تا همه از روی آن برنامه رفتار کنند، آفریدگار دانا هم برنامه خود را در کتاب «قرآن» تنظیم کرده و آن را به وسیله بهترین معلم و مربی به اسم حضرت محمدصلی الله علیه وآله وسلم برای انسانها بیان فرمود. حضرت محمدبن عبداللهصلی الله علیه وآله وسلم به عنوان فرستاده‌ای درستکار در مدت بیست و سه سال برنامه خداوند را برای مردم توضیح داد و به آنان راه صحیح زندگی و خوشبختی آموخت.

پس از رحلت پیامبر گرامی صلی الله علیه وآله وسلم، جانشینان او پیشوای دینی مردم بودند و راه زندگی و برنامه خوشبختی را برای مردم زمان خود شرح می‌دادند؛ ولی از روزی که آخرین پیشوا یعنی امام دوازدهم غایب شدند این پرسش مطرح شد که معلم و مربی مردم کیست؟

۲

مرجع تقلید

اگر نمی‌دانید از دانیان بپرسید(3). شناختن و فهمیدن کامل برنامه دین اسلام همانند دیگر رشته‌های علمی نیازمند تلاش و کوشش زیاد است و به آسانی به دست نمی‌آید.

دانشمندانی که سالیان دراز با زحمت و تحمل سختیها در حوزه‌های علمیّه(4) درس خوانده تا اسلام را بشناسند و به دیگران بیاموزند، عالمان و متخصصان دین اسلام به شمار می‌آیند. آنان به اندازه‌ای تلاش کرده‌اند که می‌توانند حکم خدا را استنباط کنند. آنان جانشینان پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم و امامان علیهم السلام در جهان امروز هستند و به هر یک از آنان «مجتهد» گفته می‌شود.

چون همه ما نمی‌توانیم به حوزه‌های علمیّه رفته و از نزدیک با دستورهای اسلام آشنا شویم ناچاریم از بین اشخاص مجتهد، فرد شایسته‌تری را برگزیده و از نظر او پیروی کنیم. اینگونه پیروی کردن را «تقلید» می‌گویند و آن مجتهد برگزیده را «مَرَجع تقلید» می‌خوانند.

پیروی کردن از نظر مجتهد همانند پیروی کردن از نظر پزشک متخصص، کارشناس و مهندس است. یعنی شایسته نیست که خودسرانه و بدون نظر متخصص دست به کاری بزنیم و آن کاری مورد قبول خداوند قرار می‌گیرد که بر طبق نظر مرجع تقلید به انجام رسیده باشد.(5)

باید توجه داشت که هر مجتهدی، مرجع تقلید نمی‌شود. بلکه باید از مجتهدی پیروی کرد که این ویژگیها را داشته باشد:

۱. شیعه باشد؛ یعنی دوازده امام علیهم السلام را قبول داشته باشد و از آنها اطاعت کند.
۲. زنده باشد.
۳. عادل باشد؛ یعنی وظایف دینی را انجام دهد و از گناه و نافرمانی خدا خودداری کند.
۴. اَعْلَم باشد؛ یعنی در فهمیدن حکم و دستور خدا از دیگر مجتهدان زمان خود ماهرتر و داناتر باشد.(6)

راه شناخت مرجع تقلید

راه شناخت مرجع تقلید این است که دو روحانی خبره و تحصیل کرده در حوزه‌های علمیّه که به سخنان آنان اطمینان داریم، مجتهدی را به عنوان مرجع تقلید معرفی کنند.(7)

راه دستیابی به نظر(8) مرجع تقلید

معمولاً هر مرجع تقلید نظر خود را در کتابهایی به اسم «رساله توضیح المسائل» و «استفتانات» نوشته و منتشر می‌کند و این کتاب به صورت خلاصه‌ای از همان کتابها و بر طبق فتاوی رهبر فقید انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی‌قدس سره تهیه شده است. شما دانش‌آموزان عزیز می‌توانید رساله مرجع تقلید انتخابی خود را تهیه کرده و بر طبق آن عمل کنید، هر چند که مراجع تقلید حال حاضر و امام خمینی‌قدس سره در بسیاری از مسائل دارای نظر مشترک هستند.

۳

احکام یا برنامه زندگی

همانطور که در درس اول گفته شد خداوند بزرگ با معرفی دین اسلام، برنامه و مجموعه دستورهایی را برای ما بیان کرده است تا برای خوشبخت شدن از روی آن برنامه و بر طبق آن دستورها رفتار کنیم. به این مجموعه دستورهای خداوند «احکام» گفته می‌شود.

بر شما دانش‌آموز عزیز پوشیده نماند که همه نظرهایی را که مرجع تقلید در رساله توضیح المسائل یا استفتانات می‌نویسد از احکام خداوند به شمار می‌آیند.

دانشمندان علوم اسلامی، احکام را در يك دسته‌بندی به پنج دسته زیر تقسیم کرده‌اند:

۱. کارهایی که باید آنها را انجام داد و اگر کسی از انجام آنها خودداری کند مجازات می‌شود. این قبیل کارها را «واجب» می‌نامند؛ مانند نماز، روزه، امر به معروف و نهی از منکر، و رعایت پوشش اسلامی.
۲. کارهایی که باید از آنها دوری کرد وگرنه مجازات دارد؛ مانند دروغ گرفتن، برداشتن مال دیگران، پشت سر دیگران حرف زدن، گوش دادن به موسیقی مبتذل، نگاه آلوده به نامحرم و ارتباط نامشروع با او. اینگونه کارها را «حرام» می‌گویند.

۳. کارهایی که انجام آنها واجب نیست و انجام ندادن آنها عذاب ندارد ولی اگر کسی آنها را انجام دهد خداوند به او پاداش می‌دهد؛ مثل: صدقه دادن، کمک کردن به افراد ضعیف و ناتوان، احترام به بزرگترها، رفتن به مسجد، و شرکت در نماز جماعت. به این دسته کارها «مُسْتَحَب» گفته می‌شود.

۴. برخی از کارها مانند کارهای حرام ممنوع نیستند و اگر کسی آنها را انجام دهد خداوند مجازاتش نمی‌کند، هرچند که انجام ندادن آنها بهتر است و خداوند به انسان پاداش نیز می‌دهد. به این کارها «مَكْرُوه» گفته می‌شود؛ مانند: پوشیدن لباس تنگ، پوشیدن لباسی که عکس صورت دارد به هنگام نماز، پوشیدن لباس سیاه و چرک در نماز، خوردن غذای داغ، و ساکت شدن در بین نماز برای شنیدن حرف دیگران.

۵. کارهایی که انجام دادن و انجام ندادن آنها یکسان است و پاداش و عذابی در پی ندارد چنین کارهایی «مُبَاح» نام دارد؛ مانند: مسافرت، راه رفتن، و نشستن.

زمان عمل به برنامه و احکام
دختران از آغاز ده سالگی دستورهای عملی اسلام را در زندگی روزمره خود رعایت می‌کنند؛ هرچند که بهتر است برای انجام صحیحتر و دقیقتر آن دستورها قبل از ده سالگی آماده شوند و تمرینات لازم را به کمک و راهنمایی اولیا و مربیان انجام دهند.
آغاز ده سالگی، سن بلوغ دختران است و با تاریخ هجری قمری حساب می‌شود که معمولاً آغاز این دوره جدید با جشن تکلیف همراه است و به نوجوانی که به این مرحله قدم می‌گذارد «مُکَلَّف» گفته می‌شود، یعنی لازم است وظایفی را به انجام رساند.

يك نکته بسیار مهم
اگر مدت زمانی از سن تکلیف و تاریخ بلوغ دختری بگذرد ولی از روی فراموشی یا بی‌توجهی یا بیماری و یا بخاطر ندانستن، به وظیفه دینی خود عمل نکرده باشد، مثلاً نمازهای واجب را نخوانده باشد یا در ماه رمضان روزه نگرفته باشد، بر این دختر لازم است تا علاوه بر انجام تکالیف روزانه، همه تکالیف انجام نشده را جبران کند و به چنین نمازها و روزه‌های جبرانی، «نماز یا روزه قضا» گفته می‌شود.
ناگفته نماند که اگر دختری به خاطر خونریزی ماهانه نماز نخواند یا روزه نگیرد، فقط باید روزه‌ها را جبران کند و جبران کردن نمازها بر او لازم نیست.

۴

آمادگی برای نماز (1)

لباس خویشتن را پاک کن و از پلیدی دور شو. (9) همچنانکه برای رفتن به میهمانی خود را پاکیزه می‌کنیم، لباسهای تمیز می‌پوشیم و موهای خود را مرتب می‌کنیم، برای «نماز» هم که به میهمانی خدا رفتن و گفتگو با آفریدگار است باید از قبل خود را آماده کنیم. اما چگونه؟ با انجام کارهای زیر:

رعایت طهارت بدن و لباس
بعضی از آلودگیها به قدری پلید و ناپسند است که خداوند می‌فرماید هروقت می‌خواهید به دیدار من بیایید بدن و لباسهایتان به آنها آلوده نباشد. این قبیل آلودگیها را «نجس» می‌نامند و هر فرد مسلمان موظف است خود را از آلوده شدن به چیزهای نجس حفظ کند و در صورت آلودگی، آن قسمت آلوده شده را آبکشی و پاک کند.

برخی از چیزهای نجس عبارتند از:
الف: خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد یعنی حیوانی که اگر رگ آنرا ببرند خون از آن جهش می‌کند. پس خون حیواناتی مثل ماهی و پشه که خون جهنده ندارند پاک است.

شما دانش‌آموزان عزیز توجه داشته باشید خونی که از لای دندانها می‌آید نجس است ولی اگر خون به قدری کم باشد که وقتی با آب دهان مخلوط شود اثری از خون باقی نماند داخل دهان و اطراف دندان نجس نمی‌شود. (10)

ب: ادرار و مدفوع انسان و حیوانات حرام گوشتی که خون جهنده دارند مثل گربه و خرگوش و سگ. (11)

گفتنی است ادرار و مدفوع حیوانات حلال گوشت مانند گاو، گوسفند، شتر، مرغ، ماهی، کبوتر و گنجشک پاک است.

ج: همه اعضای بدن سگ.

پس کسانی که برای محافظت از منزل یا گله و مزرعه «سگ» نگه می‌دارند ظرف آب و غذای سگ را دورتر از محل زندگی قرار دهند و با سگ تماس نزدیک نداشته باشند.

چند نکته

- اگر لباس یا جایی از بدن به چیز نجس برخورد و یکی از آنها طوری تر باشد که تری یکی از آنها به دیگری برسد و آن دیگری تر شود آن قسمت از بدن یا لباس نیز نجس می‌شود.

- اگر کسی عمدتاً با بدن یا لباس نجس نماز بخواند نماز او باطل است. (12)

- اگر کسی نمی‌داند که نماز خواندن با بدن و لباس نجس، باطل است و با بدن و لباس نجس نماز خواند، نماز او باطل است. (13)

- اگر کسی بعد از خواندن نماز فهمید که جایی از بدن یا لباسش نجس بوده، نماز او صحیح است. (14)
- اگر کسی فراموش کند که بدن یا لباسش نجس است و در بین نماز یا بعد از آن یادش بیاید باید نماز را دوباره بخواند و اگر وقت گذشته قضا نماید. (15)
- هر چیزی را نمی‌توان نجس دانست بلکه باید به نجس شدن آن «یقین» داشته باشیم. بنابراین اگر چیزی قبلاً پاک بوده تا به نجس شدن آن یقین پیدا نکنیم نمی‌توان گفت نجس است بلکه حکم چیز پاک را دارد.
- اگر چیزی قبلاً نجس بوده ولی بعد از مدتی نمی‌دانیم که آن را آب کشیده‌ایم یا نه، در این صورت باید آن را آب بکشیم.

روش تطهیر (آبکشی و پاک‌کردن) چیز نجس شده

و از آسمان آبی پاک و پاک‌کننده فرود آوردیم. (16)

۱. چیزهایی که نجس می‌شوند دو دسته‌اند:
الف) در بعضی چیزها اثر نجاست باقی می‌ماند، طوری که قابل لمس است و با چشم دیده می‌شود: مثل خون یا مدفوع که روی لباس یا بدن می‌ماند.
در این صورت ابتدا اثر نجاست را به طور کامل برطرف می‌کنیم و سپس محلّ نجس شده را زیر شیر آب لوله‌کشی یا داخل جوی آب می‌بریم تا آب به همه محلّ نجس شده برسد و وقتی آب آن محلّ را فراگرفت پاک می‌شود. (17)

تذکر

- اگر به آب جاری یا آب لوله کشی و استخر دسترسی نداشته باشیم و فقط مقدار کمی آب در اختیار ما باشد از همان مقدار آب استفاده می‌کنیم. (18)
- ب) در بعضی چیزها اثر نجاست باقی نمی‌ماند مثلاً اگر جایی از بدن یا لباس به ادرار آلوده شود پس از خشک شدن چیزی دیده نمی‌شود در این صورت محلّ نجس شده را با آب جاری یا آب کُرّ (می‌شویم). (19)
- اگر مقدار کمی آب در اختیار داریم باید همان مقدار آب را دوبار روی محلّ نجس شده بریزیم. (20)

حال باید دانست:

وقتی از مقدار کمی آب برای شستن فرش و لباس و پرده و چیزهایی مانند اینها که آب را به خود می‌گیرند استفاده می‌کنیم باید پس از هر بار که آب بر آنها ریخته می‌شود آنها را فشرده تا آبهای داخل آنها بیرون آید.

لباس نمازگزار

زیورهای خود را در رفتن به هر مسجد با خود بردارید. (21)

۲. پوشش و مشخصات پوشاک

یکی از امتیازهای انسان نسبت به سایر موجودات داشتن «لباس» است؛ یعنی انسانها به صورت لخت و عریان با یکدیگر روبرو نمی‌شوند و داشتن لباس را نشانه شخصیت انسانی و حیا و عفت خود می‌دانند. قرآن کریم لباس را «سوغاتی آسمانی» می‌داند (22). پس در نماز نیز که ملاقات با خداوند بزرگ است همین قانون انسانی رعایت می‌شود، حتی در لحظه‌ای که به تنهایی به نماز می‌ایستد و کسی او را نمی‌بیند.

چه مقدار از بدن را باید پوشاند؟

دختران، هنگام نماز، تمام بدن حتی سر و موهای خود را می‌پوشانند ولی پوشاندن صورت، دستها و پاها تا مچ لازم نیست. (23)

بنابراین هرگاه شخصی از روی قصد و عمد یا ندانسته بدن خود را (به مقداری که گفته شد) نپوشاند نمازش باطل است. (24) ولی اگر از روی فراموشی قسمتی از بدنش پوشیده نباشد و بعد از نماز متوجه شود، نمازش صحیح است.

دیگر مشخصات پوشاک

۱. اسلام مسلمانان را طوری تربیت می‌کند که همیشه به حقّ خود قانع باشند و هیچگاه پا از گلیم خود فراتر نگذارند و به اموال و حقوق یکدیگر احترام بگذارند. به همین جهت لباسی که نمازگزار می‌پوشد باید مال خودش باشد و اگر مال دیگری است با اجازه و رضایت صاحبش آن را به تن کرده باشد. (25)

بنابراین اگر کسی لباس شخص دیگری را بدون رضایت صاحبش بپوشد و نماز بخواند نمازش باطل است، حتی اگر نخ یا دکمه لباسش از مال دیگری و بدون رضایت او باشد نیز نمازش باطل خواهد شد. (26)

۲. دختران می‌توانند در حال نماز و خارج از نماز برای زینت از «طلا» استفاده کنند. (27)

۳. اگر پوشاک نمازگزار، حتی کمر بند آن، از پوست حیوان حرام گوشت و یا حیوانی که مطابق دستور اسلام کشته نشده، تهیه شده باشد، نماز خواندن با آن پوشاک باطل است. (28) ولی اگر نداند که لباس او از اعضای حیوان حرام گوشت درست شده یا نه، نمازش صحیح است. (29)

۴. اگر با پولی که خمس آن پرداخت نشده لباسی بخرد و با آن نماز بخواند، آن نماز، باطل است. (30)

آمادگی برای نماز (2)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! چون به [عزم] نماز برخیزید صورت و دست‌هایتان را تا آرنج بشوید و سر و پاهای خودتان را تا برآمدگی مسح کنید. (31)

وُضُو

خداوند فرموده است که مسلمانها قبل از هر نماز بعضی از اعضای بدن خود را به شکلی مخصوص با آب بشویند و روی سر و روی پاها را مسح بکشند که به آن «وُضُو» گفته می‌شود. این وضو (شستن و مسح کردن) فقط برای پاکیزگی نیست بلکه شبیه همان دستوری است که باید همه افراد قبل از ورود به استخر شنا از زیر دوش بگذرند هر چند که تازه از حمام آمده باشند.

مجتهدان شیوه صحیح وضو را با استفاده از قرآن و گفته‌های پیشوایان دینی به شرح زیر بیان کرده‌اند:

۱. ابتدا صورت و دست‌ها (از آرنج تا نوک انگشتان) را واری می‌کنیم تا چیزی که مانع رسیدن آب به پوست می‌شود، مانند چسب یا رنگ، به پوست بدن نچسبیده باشد. (32)
۲. از ابتدا به ذهن می‌سپاریم که به خاطر انجام دستور خدا وضو می‌گیریم. این قصد و توجه را «نیت» می‌نامند. پس اگر فقط برای تمیزی یا خنک شدن یا خودنمایی وضو بگیریم صحیح نیست.
۳. صورت خود را از بالا به پایین تا آخر چانه می‌شویم. (33)
۴. دست راست و سپس چپ را از بالای آرنج تا نوک انگشتان، از بالا به پایین، می‌شویم. باید توجه داشت:

- کسی که پیش از وضو دست‌های خود را شسته، آن شستن جزء وضو محسوب نمی‌شود بلکه به هنگام شستن دست راست و دست چپ باید همه دست را از بالای آرنج تا نوک انگشتان بشوید. (34)
- برای شستن هر قسمت، ریختن يك مشت آب کفایت می‌کند، به شرط اینکه بتوان با آن همه قسمت را شست.
- ۵. قسمت جلوی سر را با تری آب وضو که در دست مانده، دست می‌کشیم و این عمل را «مَسْح» می‌گویند. (35)
- ۶. نخست روی پای راست و سپس روی پای چپ را از سر یکی از انگشتها تا برآمدگی پا مسح می‌کنیم و مستحب است که همه دست را روی پا گذاشته و کمی به طرف بالا بکشیم. (36)

چند نکته مهم:

- اگر موهای سر زیاد بلند باشد باید بیخ موها را مسح کند یا فرق سر را باز کرده پوست سر را مسح کند. (37)
- پس از مسح پای چپ، عمل وضو به پایان می‌رسد و اثر آن تا موقع خوابیدن یا وقت توالی باقی است و با آن وضو می‌توان نماز خواند.
- برای دست کشیدن یا رساندن جایی از بدن به اسم خدا، هر چند به فارسی نوشته شده باشد و نیز برای بوسیدن خط قرآن و یا دست کشیدن روی خط قرآن باید وضو گرفت. (38)
- در مسح سر و روی پا باید دست را روی آنها بکشیم و اگر دست را نگه داریم و سر یا پاها را به آن بکشیم وضو، باطل است. (39)

شرایط وضوی صحیح

۱. جای مسح باید خشک باشد. (40)
۲. اگر برای مسح، رطوبتی در کف دست نمانده باشد نمی‌توان دست را با آب، تر کرد. بلکه باید از رطوبت دیگر اعضای وضو استفاده کرد و سپس مسح کرد. ولی اگر به خاطر سرمای شدید یا ترس از دزد و درنده و مانند اینها نتواند کفش یا جوراب را بیرون آورد مسح کردن بر آن اشکال ندارد. (41)
۳. مسح کردن از روی جوراب و کفش باطل است. (42)
۴. اگر روی پا نجس باشد و نتوان برای مسح آن را آب کشید باید «تیمم» (43) انجام داد. (44)
۵. باید وضو را به ترتیبی که در درس قبل گفته شد انجام دهیم و اگر ترتیب بهم بخورد وضو، صحیح نیست.
۶. وضو گرفتن نباید زیاد طول بکشد؛ یعنی باید بین کارهای وضو فاصله نیفتد و همه کارهای وضو پشت سر هم انجام شود.

۷. همه کارهای وضو را باید خودمان انجام دهیم. پس اگر کسی بر دست و صورت ما آب بریزد یا دست و صورت ما را شستشو دهد، وضو، صحیح نیست. (45)
۸. آبی که با آن وضو می‌گیریم باید پاک و زلال و خالص باشد و مضاف نباشد.
۹. با آبی که مال دیگری است و صاحبش راضی نیست نمی‌توان وضو گرفت. پس باید توجه داشت:
- وضو گرفتن با آبی که معلوم نیست صاحبش راضی است یا نه، حرام و باطل است. (46)
- وضو گرفتن با آب نهرهای بزرگ یا با شیر آبی که در خیابانها برای استفاده مردم گذاشته‌اند، اشکالی ندارد. (47) ولی اگر صاحب آنها از وضو گرفتن نهی کند احتیاط واجب آن است که با آن آب، وضو نگیرند، همچنین وضو گرفتن با آب «آب سردکن» و «منبع آب شیرین یا آب خنکی که برای آشامیدن است» اگر صاحبش راضی نباشد صحیح نیست.
۱۰. اگر پیش از تمام شدن وضو، جایی از اعضای وضو که شسته شده بود نجس شود وضو، صحیح است و همینطور اگر جاهای دیگر بدن، غیر از صورت و دستها و جلوی سر و پا، نجس شود. (48)
۱۱. اگر شخصی وضو گرفته باشد و سپس شك کند که آیا وضویش باطل شده یا نه، به شك خود اعتنا نکند؛ یعنی اثر وضو باقی است و می‌تواند با آن نماز بخواند. (49)
۱۲. اگر شخصی شك دارد که وضو گرفته یا نه، باید وضو بگیرد. (50)

۸

تیمم (جانشین وضو و غسل)

و [اگر] آبی نیافتید پس با خاک پاک تیمم کنید و از آن به صورت و دستهایتان بکشید. (51)

اهمیت نماز تا جایی است که حتی با نبودن آب، تعطیل نمی‌شود، پس اگر وضو گرفتن یا غسل کردن ممکن نیست باید به جای آن عمل دیگری به نام «تیمم» انجام دهیم.

چه وقت وضو گرفتن ممکن نیست؟

۱. در جایی و در وقتی که حتی يك لیوان آب برای وضو پیدا نشود؛ (52) مثلاً آب لوله‌کشی قطع شده و هیچ آب ذخیره‌ای وجود ندارد یا در بیابان مانده باشیم.
۲. مقدار کمی آب نزد کسی موجود است ولی صاحبش به آن نیاز دارد و به وضو گرفتن ما با آن مقدار آب راضی نیست. (53)
۳. صبح، دیر از خواب بیدار شده‌ایم و اگر بخواهیم به دستشویی یا سر حوض برویم و وضو بگیریم آفتاب طلوع می‌کند و وقت نماز می‌گذرد. (54)
۴. در اثر مریضی، استفاده از آب حتی آب گرم، برای بدن ضرر داشته باشد. (55)
۵. روی پا نجس باشد و نتوان برای مسح، آن را تطهیر کرد و آب کشید.

بر چه چیزی تیمم کنیم؟

برای تیمم از «خاک» یا «سنگ» یا «ریگ» یا «کلوخ» (56) پاک استفاده می‌کنیم.

چگونه تیمم کنیم؟

۱. اول نیت می‌کنیم؛ یعنی توجه می‌کنیم که به جای وضو برای انجام دادن دستور خدا، تیمم می‌کنیم.
 ۲. کف دو دست را همزمان بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است می‌زنیم.
 ۳. کف دستها را به تمام پیشانی و دو طرف آن از جایی که موی سر می‌روید تا بالای بینی و روی ابروها می‌کشیم.
 ۴. کف دست چپ را به تمام پشت دست راست می‌کشیم.
 ۵. کف دست راست را به تمام پشت دست چپ می‌کشیم. (57)
- چند نکته
- در تیمم وقتی که دست بر پیشانی می‌کشیم، باید از بالا به پایین بکشیم و در دستها نیز باید از مچ به طرف نوک انگشتان بکشیم.
 - کارهای تیمم را باید پشت سر هم و بدون فاصله انجام دهیم. (58)
 - چیزهایی که وضو را باطل می‌کند و اثر آن را از بین می‌برد، تیمم جانشین وضو را نیز بی‌اثر می‌کند. (59)
 - اگر به خاطر عذر موجه تیمم کردیم با برطرف شدن عذر، تیمم نیز باطل می‌شود مثلاً اگر آب برای وضو نداشتیم و به جای آن تیمم کردیم وقتی که آب پیدا شد، تیمم، باطل می‌شود. (60)

۹

آمادگی برای نماز (3)

مسجدي که از روز نخستين بر پايه تقوا بنا شده سزاوارتر است که در آن [به نماز] بایستی. (61)

مکان نماز خواندن

از آنجا که نماز خواندن يك عبادت ویژه است، جایی که نمازگزار می‌ایستد نیز باید ویژگیهایی داشته باشد که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱. محل نماز ثابت و بی‌حرکت باشد. پس در داخل کشتی یا قطار یا هواپیما یا ماشین در حال حرکت نباید نماز خواند؛ مگر در حال ناچاری. (62)
۲. نماز خواندن در ملك دیگران، بدون اجازه و رضایت صاحبش، باطل است؛ اگرچه روی فرش و تخت باشد. (63)
۳. آن مکان تنگ نبوده و سقف آن کوتاه نباشد تا بتواند قیام و رکوع و سجود را به طور صحیح انجام دهد.
۴. جایی که پیشانی را می‌گذارد پاک باشد. ولی اگر دیگر قسمتهای آن مکان، نجس است طوری تر نباشد که به بدن و لباس نمازگزار سرایت کند.

مسجد

بهترین مکانی را که اسلام برای نماز انتخاب و پیشنهاد کرده است تا همه مسلمانان از پیر و جوان، کوچک و بزرگ، زن و مرد، فقیر و غنی، ضعیف و قوی در آن گرد هم آیند و خدای بزرگ را پرستش کنند «مسجد» است. انسانهای با ایمان به مسجد می‌روند تا با آفریدگار مهربان خود به گفتگو و راز و نیاز بنشینند و از حال هم باخبر شوند و مشکلات یکدیگر را برطرف کنند. تا صفا، صمیمیت، همدلی و همبستگی آنان بیشتر و بیشتر شود. پس «مسجد» مکان مقدسی است و احترام آن بر همه واجب؛ یعنی هر نوع بی‌احترامی به مسجد یا نجس کردن زمین، فرش، بام و دیوار آن حرام است و هر کس بفهمد که جایی از مسجد نجس شده است باید بی‌درنگ نجاست را از بین برده و آن مکان را پاک کند. (64)

کارهای زیر دربارۀ مسجد «مستحب» است

۱. زیاد رفتن به مسجد.
۲. با لباس تمیز وارد مسجد شدن.
۳. واریسی ته کفش هنگام ورود به مسجد که چیز نجس به آن نجسبیده باشد. به همین جهت پسندیده است که کفشها را در جاکفشی بگذاریم.
۴. تمیز نگه داشتن در و دیوار و فرشهای مسجد.
۵. نماز خواندن در مسجد، هرچند که به صورت تنهایی برگزار شود.

کارهای زیر در مسجد «مکروه» است

۱. فریاد زدن و با صدای بلند حرف زدن و بلند کردن هر صدایی.
۲. خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد.
۳. رفتن به مسجد در حالی که بوی دهان یا قسمت دیگری از بدن او مردم را آزار می‌دهد. (65)

۱۰

آمادگی برای نماز (4)

پس روی خود را به سوی مسجدالحرام کن. (66)

قبله

قبله همان کعبه، یعنی خانه خداست که در شهر مکه و در داخل مسجدالحرام قرار دارد. قبله جهت و سمت و مقصد حرکت ما را به سوی خداوند مشخص می‌کند. قبله، سبب اتحاد همه مسلمانان است. قبله، نظم و هماهنگی به وجود می‌آورد. قبله، توجه ما را به خانه خدا جلب می‌کند. قبله، یادآور خاطره حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهم السلام است؛ چون کعبه به دست آنها بازسازی شد. در اسلام بسیاری از کارها باید رو به قبله انجام شود؛ همچون: نماز خواندن، سر بردن حیوانات، به خاک سپردن بدن مرده‌ها، پس چه خوب است که خوردن، خوابیدن، دعا، راز و نیاز و مطالعه کردن هم رو به قبله باشد. رو به قبله بودن به این صورت است که شخص نمازگزار صورت و سینه‌اش به سمت کعبه (خانه خدا) باشد. بنابراین برای اقامه نماز باید کوشش کرد تا یقین کنیم که قبله کدام طرف است. (67)

حال اگر نمازگزار بعد از نماز متوجه شد که نماز او رو به قبله نبوده و هنوز وقت نماز نگذشته، باید دوباره نماز بخواند. (68)

وقت نماز
نماز را از زوال آفتاب تا تاریکی شب بپا دار؛ [یعنی نماز ظهر و عصر را از اول ظهر و نماز مغرب و عشاء را از بدو تاریکی شب بپا دار] و نماز صبح را نیز [بجای آر. (69)]
هر دختری که به سن تکلیف می‌رسد بر او واجب است در شبانه‌روز پنج نوبت نماز بخواند که به آن نمازهای پنجگانه می‌گویند.
برای هر یک از نمازها وقتی مشخص شده است:

برای نماز صبح: از اذان صبح تا طلوع آفتاب
برای نماز ظهر و عصر: از اذان ظهر تا غروب آفتاب
برای نماز مغرب و عشاء: از اذان مغرب تا نصف شب

نمازگزار قبل از اقامه نماز باید به وقت نماز یقین داشته باشد؛ یعنی اگر بفهمد که نماز را پیش از وقت خوانده و هنوز وقت تمام نشده، نماز او باطل است. (70)
مستحب است نمازگزار نماز را در اول وقت بخواند (71) که نشانه تعهد و دقت اوست.

اذان و اقامه
هر کشور و هر انقلابی دارای پرچم و شعاری مخصوص به خود است. شعار انقلاب اسلامی «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی» است که با این شعار عقاید خود را به دنیا معرفی می‌کند.
این شعار از «اذان» گرفته شده است. زیرا «اذان» اعلام استقلال و آزادی از اسارت دیگران و تسلیم در برابر خداوند است.
اذان، دعوت از مردم برای جمع شدن و اقامه نماز است.
اذان، اعلام حضور اسلام و دعوت مسلمانان و عقاید دینی در جهان است.
اذان، فریادی است به طرفداری از خدا بر ضد هرگونه شرک و بت‌پرستی و خرافه‌پرستی. (72)
اقامه نیز همین ویژگیها را داراست.

بر هر نمازگزار مستحب است قبل از نمازهای واجب روزانه اذان و اقامه بگوید.

ترتیب و چگونگی اذان و اقامه گفتن: (73)

اذان اقامه

۱. اللَّهُ أَكْبَرُ 4 مرتبه 2 مرتبه
۲. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 2 مرتبه 2 مرتبه
۳. أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ 2 مرتبه 2 مرتبه
۴. أَشْهَدُ أَنْ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ 2 مرتبه 2 مرتبه
۵. حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ 2 مرتبه 2 مرتبه
۶. حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ 2 مرتبه 2 مرتبه
۷. حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ 2 مرتبه 2 مرتبه
۸. قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ ندارد 2 مرتبه
۹. اللَّهُ أَكْبَرُ 2 مرتبه 2 مرتبه
۱۰. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 2 مرتبه 1 مرتبه

۱۱

نماز

نماز بر مؤمنان در اوقات معین واجب شده است. (74)

اهمیت نماز

خداوند بهترین دوست ماست، او پیوسته با ما بوده و هست و هرچه را که به آن احتیاج داریم به ما ارزانی داشته است، پس باید به پاس نعمتهایش شکرگزار باشیم و در پیشگاهش بندگی کنیم.

همه ما به شکلی دچار ناراحتی شده و احساس می‌کنیم غمی در دل ما خانه کرده است و نمی‌توانیم این غم را با کسی در میان بگذاریم یا کسی نیست که پای حرفها و درد دلها را بشنود و به دنبال آشنایی می‌گردیم تا مشکل و نگرانی خود را با او در میان بگذاریم و آرامش خود را بازیابیم. آن آشنای مهربان که از همه کارهای ما و از همه حرفهای ما، حتی از حرفهای ناگفته ما باخبر است و به خوبی به گفته‌های ما توجه می‌کند و راز ما را فاش نمی‌کند، خداست و «نماز» بهترین فرصت است که با او گفتگو کنیم و «آرامش» به دست آوریم و نیازهای خود را از او بخواهیم.

چگونه نماز بخوانیم؟

نیت

۱. برای شروع نماز نیت می‌کنیم؛ یعنی برای انجام دستور خدا و با توجه کامل نماز را شروع می‌کنیم و می‌توانیم بگوییم: مثلاً نماز صبح می‌خوانم قرئۀ الی الله.

باید از اول تا آخر نماز به نیت خود باقی باشیم. پس اگر در بین نماز به طوری غافل شویم که اگر بپرسند چه می‌کنی، جوابی ندهیم و واقعاً ندانیم که چه جوابی بدهیم نماز، باطل می‌شود. (75)

تکبیرۀ الاحرام

۲. بی‌حرکت رو به قبله ایستاده و می‌گوییم: الله اکبر.

با گفتن تکبیر همه کارهای دیگر (غیر از نماز) مانند خوردن، آشامیدن، خندیدن، سخن گفتن، از قبله رو برگرداندن و راه رفتن بر ما حرام می‌شود و انجام آنها ممنوع است. به همین خاطر به این «الله اکبر» گفتن، «تکبیرۀ الاحرام» می‌گویند.

در وقت گفتن الله اکبر باید بدن آرام باشد و اگر از روی قصد، بدن حرکت کند نماز، باطل می‌شود. (76)

مستحب است در لحظه گفتن تکبیر، هر دو دست را تا مقابل گوشها بالا ببریم. (77)

قرانت

۳. در حال ایستاده ابتدا سوره حمد و سپس یکی از سوره‌های قرآن؛ مثل توحید را می‌خوانیم:

خواندن حمد و سوره را «قرانت» می‌نامند.

دختران و خانمها می‌توانند حمد و سوره نماز صبح و مغرب و عشاء را بلند یا آهسته بخوانند. (78) اما اگر در جایی نماز می‌خوانند که نامحرم صدای آنها را می‌شنود باید آهسته بخوانند. ولی حمد و سوره نمازهای ظهر و عصر را حتماً باید آهسته بخوانند.

رُکُوع

۴. بعد از تمام شدن قرانت جهت تعظیم در پیشگاه خدا، رو به قبله، تا مقابل زانوهای خم شده به حدی که کف دستها به زانوهای برسد. این کار را «رُکُوع» می‌گویند.

در حال رکوع می‌گوییم: سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ یا می‌گوییم: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بَحْمَدِهِ (79) و اگر هر دو را بگوییم بهتر است.

باید توجه داشت که در حال گفتن ذکر رکوع بدن آرام و بی‌حرکت است وگرنه نماز، باطل می‌شود. (80)

سَجْدَه

۵. پس از رکوع به طور کامل می‌ایستیم و سپس به سجده می‌رویم؛ یعنی پیشانی، کف دو دست، زانوهای و نوک انگشتان بزرگ (شست) پا را بر زمین می‌گذاریم.

در سجده پیشانی را بر خاک یا سنگ می‌گذاریم. در بین ما شیعیان معمولاً از «مُهر» که قطعه‌ای است از خاک پاک و پاکیزه استفاده می‌شود. البته بهتر است که از خاک قبر امام حسین علیه السلام باشد. (81)

در حال سجده می‌گوییم: سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ یا می‌گوییم: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بَحْمَدِهِ و اگر هر دو را بگوییم بهتر است.

توجه داشته باشیم که در هر رکعت دو مرتبه سجده می‌کنیم، یعنی بعد از انجام سجده اول، سر از مهر برداشته و آرام می‌نشینیم و مجدداً سر به مهر می‌گذاریم و سجده را تکرار می‌کنیم.

پس از سجده دوم، رکعت اول نماز تمام می‌شود و برای رکعت دوم نماز برمی‌خیزیم.

رکعت دوم همانند رکعت اول است، با این تفاوت که بعد از قرانت (خواندن حمد و سوره)، «قنوت» می‌خوانیم که عملی است مستحب؛ یعنی دستها را مقابل صورت قرار داده به طوری که کف دستها رو به آسمان باشد. آنگاه دعا می‌خوانیم؛ مثلاً می‌گوییم:

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ.»

تفاوت دیگر رکعت دوم با رکعت اول در این است که پس از سجده دوم، در حال نشسته، «تَشَهُّد» می‌خوانیم.

تَشَهُّد

۷. به حالت دو زانو روی زمین می‌نشینیم و در حالی که رو به قبله هستیم می‌گوییم: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ.» (82)

سلام نماز

۸. اگر در حال خواندن نماز صبح هستیم، بعد از تشهد رکعت دوم می‌گوییم:

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ
با گفتن سلام؛ نماز به پایان می‌رسد.

ولی اگر در حال خواندن نماز مغرب یا دیگر نمازهای روزانه باشیم بعد از تشهد برای رکعت سوم برمی‌خیزیم و به جای خواندن حمد و سوره، تسبیحات اربعه می‌گوییم. آنگاه پس از انجام رکوع و سجده و تشهد دوم، سلام نماز را می‌خوانیم.

تسبیحات اربعه

۹. در رکعت سوم و چهارم نماز در حال ایستاده و رو به قبله سه مرتبه می‌گوییم:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

به این جملات «تسبیحات اربعه» گفته می‌شود. البته به جای تسبیحات اربعه می‌توان يك مرتبه سوره حمد را، آهسته خواند. (83)

۱۲

نماز جماعت

نیروهای نظامی کشورمان باشکوه و عظمت در يك صحنه دیدنی، با صفهای بهم فشرده، اسلحه به دوش، در کنار یکدیگر، منظم و یکسان و یکرنگ و با چهره مصمم و جدی در مقابل قرآن مجید و مقام معظم رهبری (فرمانده کل قوا) رژه می‌روند. همه با هم قدم برمی‌دارند، و دستهایشان همزمان بالا و پایین می‌رود. هرچه تعداد و نظم آنها بیشتر باشد، بر شکوه و زیبایی حرکت آنها افزوده می‌شود.

همه این حرکتها و ایستادنها، نشان دهنده قدرت و نظم نیروهای اسلام است و دشمن را بیش از پیش به وحشت می‌اندازد. نماز جماعت و جمعه نیز وسیله‌ای است که می‌توان قدرت اسلام و مسلمانان را با آن، در هر صبح و شام و هر روز جمعه، به نمایش گذارد.

در نماز جماعت، يك مسلمان عادل و شایسته جلو می‌ایستد و دیگر نمازگزاران پشت سر او در صفهایی منظم قرار می‌گیرند و همه با هم نماز می‌خوانند.

برپا داشتن نماز جماعت تصویری از هماهنگی مسلمانان است.

در نماز جماعت آثار برابری و برادری بهتر دیده می‌شود. افراد مختلف از قشرهای گوناگون جامعه در کنار یکدیگر می‌ایستند و با خدای خویش راز و نیاز می‌کنند و در پایان نماز با یکدیگر آشنا می‌شوند و به مشکلات همدیگر رسیدگی می‌کنند و به یاری هم می‌شتابند. اگر یکی از مؤمنان را در صف جماعت ندیدند از حال او جویا می‌شوند. اگر بیمار بود به دیدارش می‌روند و اگر گرفتار بود به یاریش می‌شتابند.

نمازگزاران در تنظیم صفهای نماز کاملاً دقت کرده و به امام جماعت اقتدا می‌کنند و با رعایت نظم، از امام پیروی می‌کنند. اعمال نماز را به رهبری او انجام می‌دهند و بدین ترتیب پیروی از رهبر را همه روزه تمرین می‌کنند.

امام خمینی قدس سره در این باره فرموده است:

« نماز را به جماعت بخوانید... مساجد را پر کنید. اینها (دشمنان اسلام) از مساجد می‌ترسند، مساجد سنگر است، سنگر را باید پر کرد.»

در آغاز اسلام، مسلمانان هرگز نماز جماعت را ترک نمی‌کردند، حتی در میدان جنگ، برای برپایی نماز جماعت دو گروه می‌شدند، گروهی می‌جنگیدند و گروهی دیگر نماز را به جماعت با پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم می‌خواندند.

امام حسین علیه السلام در روز عاشورا، در کنار پیکر پاك شهیدان به نماز جماعت ایستادند و با گروهی از یاران شجاع و وفادار خود نماز ظهر را خواندند.

در احکام دین نیز به مسائلی برمی‌خوریم که اهمیت نماز جماعت را می‌رساند، مانند این مسائل:

۱. شرکت در نماز جماعت برای همه مستحب است به ویژه برای همسایگان مسجد. (84)
۲. حاضر نشدن به نماز جماعت از روی بی‌اعتنایی جایز نیست. (85)
۳. مستحب است صبر کنیم تا نماز را با جماعت برگزار کنیم. (86)
۴. نماز جماعتی که مختصر خوانده می‌شود از نماز فرادایی که طول داده می‌شود بهتر است. (87)
۵. نماز جماعت هرچند اول وقت خوانده نشود، از نماز فرادای اول وقت بهتر است.

چگونه در نماز جماعت شرکت کنیم؟

۱. وارد صف می‌شویم و در جایی می‌ایستیم که بین ما و صف جلو یا کسی که طرف راست یا چپ ما ایستاده است بیشتر از يك گام فاصله نباشد.

۲. بعد از نیت، با گفتن تکبیر (الله أكبر) وارد نماز می‌شویم.

۳. آنگاه ساکت می‌ایستیم تا امام جماعت، حمد و سوره را بخواند. در نماز جماعت خواندن حمد و سوره به عهده امام جماعت است و ما در رکعت اول و دوم، حمد و سوره نمی‌خوانیم. (88)

۴. همزمان با امام جماعت به رکوع می‌رویم و قنوت و تشهد را انجام می‌دهیم و همه جملات رکوع و سجده و تسبیحات اربعه و تشهد و سلام را همراه امام جماعت می‌خوانیم و از کارهای او پیروی می‌کنیم.

نماز جُمعه

یکی از نمازهایی که باید به جماعت خوانده شود نماز جُمعه است.
نماز جُمعه زیباترین گردهمایی هفتگی مسلمانان و عالیترین عبادت سیاسی هر هفته خداپرستان است.
در این نماز، امام جُمعه، نمازگزاران را به تقوا و پاکدامنی توصیه می‌کند و آنها را با مسائل سیاسی و اقتصادی جهان اسلام آشنا می‌کند.

امام خمینی قدس سره در کتاب «تحریر الوسیله» درباره اهمیت نماز جُمعه چنین نگاشته‌اند:
« نماز جُمعه و دو خطبه آن، از مراسم بزرگ مسلمانان است مانند حج. افسوس که مسلمانان از وظائف مهم سیاسی اسلامی خود در این مراسم غفلت کرده‌اند. اسلام، دین سیاست است و این مطلب برای هرکس که آگاهی کمی از احکام حکومتی و سیاسی - اجتماعی و اقتصادی اسلام داشته باشد، آشکار است و هرکس گمان کند که دین از سیاست جداست، فرد نادانی است که نه اسلام را شناخته و نه سیاست را». (89)

احکام نماز جُمعه

۱. نماز جُمعه دو رکعت است (مانند نماز صبح) اما دو قنوت مستحبی دارد، یکی در رکعت اول، قبل از رکوع و دیگری در رکعت دوم، پس از رکوع.
۲. نماز جُمعه به جای نماز ظهر خوانده می‌شود.
۳. خواندن دو خطبه، توسط امام جُمعه، قبل از نماز، واجب است.
۴. وقتی که امام جُمعه خطبه‌های نماز جُمعه را می‌خواند بر شرکت کنندگان واجب است به خطبه‌ها گوش دهند. زیرا سخن گفتن در این لحظه مکروه است و نیز مطالعه کردن کتاب و روزنامه و مشغول شدن به کارهایی که مانع گوش دادن به خطبه‌ها باشد، خلاف است.
۵. اگر نمازگزاری به خطبه اول نماز یا هیچکدام از آنها نرسد، باز هم شرکت در نماز جُمعه، ارزش دارد و جایگزین نماز ظهر می‌باشد. (90)

۱۳

رُوزه

انسان در مسیر عادی زندگی، قدر نعمتهایی را که خداوند به او ارزانی داشته، نمی‌داند.
تا تشنه نشود قدر آب را و تا گرسنه نشود قدر نان را نمی‌داند و از سوی دیگر به درد گرسنگان و تشنگان نمی‌رسد. از این رو خداوند در طول سال روزه را بر مسلمانان واجب کرده است تا قدر نعمتهای خدا را بدانند و با درد گرسنگان آشنا شوند و به فکر یاری آنها بیفتند.

خداوند می‌خواهد با روزه، انسان را امتحان کند که چقدر در مقابل امر و نهی او سر تسلیم فرود می‌آورد.
روزه، اردوی تربیتی و ماه رمضان، اردوگاه پرورش روح و تقویت ایمان مسلمانان است.
آنچه که در این اردو باید انجام شود، این است که همه مسلمانها، از نوجوانان تا مردان و زنان بزرگسال، از هرچه که به آن میل دارند و دل بسته‌اند چشم‌پوشند. از خوردن خوراکیهایی که در دست‌رسان است خودداری کنند. از نوشیدن هر نوع آشامیدنی پرهیز کنند، هر حرفی نزنند، به هر حرفی گوش ندهند. از کارهای بد که انجام داده‌اند پشیمان شوند و توبه کنند، پیوسته به یاد خدا باشند و با خدای خود راز و نیاز کنند، در برابر گرسنگی و تشنگی استقامت کنند و صبر پیشه سازند و این معنای درست «روزه» است. روزه‌دار واقعی کسی است که از آشامیدن و خوردن و انجام هر کار خلاف پرهیز کند.

احکام رُوزه

۱. روزه مانند نماز به نیت احتیاج دارد و بهتر است که در شب اول ماه رمضان نیت کنیم که می‌خواهیم هر روز ماه رمضان را به دستور خدا و به خاطر خدا روزه بگیریم. (91)
۲. به مدت یکماه باید هر روز اول سپیده صبح تا اذان مغرب روزه‌دار باشیم (92) و در این فاصله:
الف - نباید چیزی بخوریم یا بیاشامیم، هرچند که مقدارش کم باشد. (93) اما اگر کسی به اشتباه و بدون توجه، چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه‌اش باطل نمی‌شود.
البته باید دانست فرو بردن آب دهان، روزه را باطل نمی‌کند. (94)
- ب - روزه‌دار نباید در استخر یا حوض یا دریا سر را زیر آب ببرد ولی رفتن به زیر دوش اشکال ندارد. (95)
۳. درس خواندن و امتحان داشتن و ضعف نباید دختر مسلمان را از روزه گرفتن باز دارد. (96)
۴. خداوند مهربان به شخص مسافر اجازه داده است که در زمان مسافرت روزه نگیرد ولی باید بعد از ماه رمضان به تعداد آن روزها، روزه بگیرد.
۵. یکی دیگر از کارهایی که روزه را باطل می‌کند، رساندن غبار غلیظ به گلو و حلق است، پس در حال روزه نباید به فضایی که دارای دود و غبار غلیظ است وارد شویم. (97)
۶. استفاده از بوی خوش و عطر در حال روزه اشکال ندارد ولی بوییدن گلها و گیاهان معطر مکروه است. (98)
۷. هرکس از روی میل و اختیار خود، روزه نگیرد و یا کارهای ممنوع را انجام بدهد، گناه کرده و باید به عوض هر روز دو ماه روزه بگیرد. یا به 60 فقیر، هریک 750 گرم برنج یا گندم یا آرد بدهد مگر آنکه بیمار باشد. (99)

۸. دختران در روزهای خونریزی قاعدگی از روزه‌داری معاف هستند. (100) ولی باید بعد از ماه رمضان به تعداد آن روزها، روزه بگیرند.
۹. اگر کسی به خاطر بیماری موفق به روزه ماه رمضان نشود باید بعد از ماه رمضان و پس از بهبودی به تعداد آن روزها روزه بگیرد که به این روزه، «روزه قضا» گفته می‌شود.

بجز آنچه گفته شد، کارهای دیگری نیز هست که روزه را باطل می‌کند. در کتاب احکام دوره دبیرستان با آنها آشنا خواهید شد.

۱۴

حیض

از تو درباره عادت ماهانه زنان می‌پرسند. بگو آن رنجی است. (101)
در هر ماه چند روزی (102) از رَجَم دخترانی که به ده سالگی و بالاتر رسیده‌اند، خونی جاری شده و از مَجْرایی که در کنار مَجْرای اترار است بیرون می‌آید. به این خون، «حیض» گفته می‌شود و به آن دختری که دچار خونریزی شده «حائِض» می‌گویند.

دو نکته مهم:

- لازم نیست که در سه روز اول، خون از مجرا خارج شود، بلکه اگر داخل مَجْرَا خون‌آلود باشد برای حائض شدن کافی است. (103)
- کسی حائض می‌شود که در سه روز اول، بطور پشت سرهم، خون ببیند. یعنی اگر دو روز خون ببیند و روز سوم اثری از خون نبیند و سپس در روز چهارم خون ببیند حائض محسوب نمی‌شود و آن خون، حیض نیست. (104)

حائض چه وظیفه‌ای دارد؟

۱. در مدت خونریزی نماز و روزه بر او حرام است. (105)
۲. بر روی اسم خدا، خط قرآن، اسم پیامبران و ائمه اطهار علیهم السلام دست نکشد. (106)
۳. در مسجد توقف نکند و چیزی را در مسجد قرار ندهد. (107)
۴. سوره‌هایی را که دارای آیات سجده هستند، نخواند. (108)

وظیفه حائض پس از قطع شدن خونریزی

۱. غسل حیض. (109)
۲. نماز و روزه را همانند دیگران انجام می‌دهد.
۳. فقط روزه‌های از دست رفته در ماه رمضان را جبران می‌کند.

۱۵

مسافرت

بگو [ای پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم]، در زمین بگردید تا سرانجام دروغ‌گویان را ببینید. (110)
دانش‌آموزان در زمان تعطیلی مدارس برای دیدار بستگان یا زیارت یا تفریح و استراحت یا کار و فعالیت به شهرها یا روستاهای دیگر سفر می‌کنند تا هم خستگی فعالیت‌های گذشته را از تن خارج سازند و هم برای سال تحصیلی جدید، نیرو و انرژی تازه به دست آورند.

دین اسلام نیز با توجه به اهمیت مسافرت و تشویق مسلمانان به سفر، دستورهای خاصی را صادر کرده است که به بعضی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱. همین که تصمیم داریم از زادگاه و محل اقامت خود به قصد مسافرت خارج شده و 5/22 کیلومتر از آنجا فاصله بگیریم وقتی به «حَدَّ تَرَحُّص» رسیدیم یعنی جایی که دیگر دیوارهای زادگاه و محل اقامت خود را نمی‌بینیم و صدای اذان آنجا را نیز نمی‌شنویم باید نمازهای چهار رکعتی را، دو رکعتی بخوانیم. به چنین نمازهای دو رکعتی، نماز شکسته گفته می‌شود.
۲. در محل جدید نیز اگر تصمیم داشتیم که کمتر از ده روز در آنجا اقامت کنیم، نمازهای چهار رکعتی را به صورت شکسته برگزار می‌کنیم و اگر تصمیم به اقامت ده روز و بیشتر داشتیم باید از همان روز اول همه نمازهای چهار رکعتی را به صورت کامل بخوانیم. (111)

۳. کسی که می‌داند مسافر است و باید نماز را شکسته بخواند ولی عمداً نماز را به صورت کامل (چهار رکعتی) بخواند یا بدون توجه و به طور عادت همیشگی، نماز را چهار رکعتی بخواند نمازش، باطل است. (112)

۴. مسافری که باید نمازهای چهاررکعتی را دو رکعتی بخواند، نباید روزه بگیرد و مسافری که نمازش را تمام و کامل می‌خواند باید در سفر روزه بگیرد. (113)
۵. اگر روزه‌دار بعد از اذان ظهر مسافرت کند باید روزه آن روز را به پایان برساند ولی اگر قبل از اذان ظهر حرکت کند روزه آن روز، باطل است. (114)
۶. اگر مسافر پیش از اذان ظهر به زادگاه یا محل اقامت اصلی خود یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آنجا بماند، در صورتی که از اذان صبح تا آن لحظه چیزی نخورده و نیاشامیده، باید آن روز را روزه‌دار باشد. و در صورتی که قبل از ورود به آنجا چیزی خورده روزه آن روز بر او واجب نیست. (115)
۷. اگر مسافر بعد از اذان ظهر به وطن خود برسد یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آنجا بماند نباید آن روز را روزه بگیرد. (116)

يك نکته مهم:

بعد از مسافرت باید روزه‌ها را جبران کنیم و به تعداد روزهایی که در سفر روزه نگرفته‌ایم روزه‌دار باشیم که به آن «روزه قضا» گفته می‌شود.
نمازهای شکسته نیازی به جبران ندارند.

۱۶

خمس - زکات - صدقه

از آنجا که اسلام بوجود آوردن جامعه‌ای سالم و برداشتن فقر و بهبود بخشیدن زندگی مردم را یکی از برنامه‌های خود به شمار می‌آورد و خود را در مقابل انسانهای ناتوان و مستمند و همچنین کمک به آسیب دیدگان در حوادث مختلف و اداره کردن خانواده‌های بی‌سرپرست مسؤول می‌داند، برنامه‌ای خوب و دقیق تنظیم کرده که مسلمانان بخش کوچکی از مال و دارایی‌های خود را پرداخت کنند تا در راه کمک به افراد محروم و فقیر و مستمند به کار گرفته شود؛ مانند:

- × تغذیه کودکان بی‌سرپرست و دیگر انسانهای گرسنه که تعداد آنها در جهان امروز بسیار است.
- × فراهم کردن تسهیلات ازدواج برای جوانان کم درآمد.
- × تهیه مسکن برای مستمندان
- × هزینه تحصیل دانش‌آموزان مستضعف
- × رسیدگی به زندگی معلولان و افراد سالخورده
- × برطرف کردن مشکلات اجتماعی مسلمانها همچون:
- ساختن بیمارستان و درمانگاه
- ساختن و تعمیر مساجد
- ساختن مدرسه
- ساختن کتابخانه
- تهیه کتاب و مجله‌های آموزنده برای نوجوانان و جوانان
- تأمین آب و برق برای مناطق محروم
- × تبلیغ دین اسلام. (117)

این دستور خداوند که بر همه مسلمانها واجب می‌باشد، پرداخت خمس و زکات است. (118)
بنابراین هر مسلمانی که «گندم، جو، خرما، کشمش، گاو، گوسفند، شتر، طلا و نقره» داشته باشد، باید مقداری از آن را به عنوان زکات بپردازد. (119)

همچنین هرکس که از راه خرید و فروش یا تولید و کارهای دیگر مثل قالیبافی، خیاطی، نقاشی، گلدوزی یا حقوق کارمندی، درآمد و مالی به دست آورد پس از گذشت يك سال باید به «حساب مالی» خود رسیدگی کند و اگر چیزی از خرج زندگی اضافه آمده باشد باید 15 آن را به عنوان «خمس» به دفتر مرجع تقلید خود یا به یکی از نمایندگان او در استانها و شهرستانها بپردازد. (120)

صدقه

خداوند برای کسانی که صاحب مال و درآمد زیاد نیستند تا قانون خمس و زکات شامل آنها شود ولی علاقمند کمک به محرومان و فقیران و نیازمندان می‌باشند، «صدقه» را قرار داده است.

صدقه دادن حتی برای نوجوانانی که به سن تکلیف نرسیده‌اند نیز مستحب است؛ یعنی همه می‌توانند در این کار خوب و خدایسندانه شرکت کنند.

در روایت آمده است که:

« صدقه در دنیا مانع پیشامدهای ناگوار و مرگهای ناگهانی می‌شود و در آخرت گناهان بزرگ را می‌زداید و حسابرسی قیامت را آسان می‌کند.»

یادسپاری

۱. صدقه باید برای خشنودی خدا پرداخت شود، نه برای خودنمایی.
۲. گدایی کردن و رد کردن گدا، هر دو مکروه است.
۳. باز پس گرفتن صدقه، صحیح نیست. (121)

۱۷

امانتداری - مال پیدا شده - قرض

دین اسلام به مسلمانان سفارش کرده است که به مال مردم احترام بگذارند. هیچکس حق ندارد مال دیگران را از بین ببرد یا بدون اجازه و رضایت صاحب مال، به آن دست بزند، خواه آن مال کم باشد یا زیاد.

امانتداری

خداوند به شما فرمان می‌دهد که سپرده‌ها را به صاحبان آنها برگردانید. (122)
اگر کسی چیزی از مال خود را؛ مانند کتاب، دفترچه یا چیز دیگر، نزد کسی بگذارد تا برای او نگه دارد و پس از مدتی آن را بازگرداند، به آن مال «امانت» و به نگهدارنده آن «امانتدار» می‌گویند.
از نظر اسلام:

۱. کسی که نمی‌تواند از امانت نگهداری کند، نباید آن را بپذیرد. (123)
۲. امانتدار باید طوری از امانت نگهداری کند که مردم نگویند در آن امانت خیانت و یا در نگهداری آن کوتاهی کرده است. (124)
۳. باید جای مناسبی برای نگهداری امانت تهیه کند. 3
۴. امانتدار نمی‌تواند از امانت به نفع خود استفاده کند.

چیزهای پیدا شده

کسی که چیزی گم می‌کند دوست دارد یابنده، آن را برگرداند. حال اگر خود شما چیزی پیدا کردید، چه می‌کنید، برمی‌دارید یا نه؟
ببینیم نظر اسلام در این باره چیست؟

۱. برداشتن آن چیز مکروه است. چون ممکن است که صاحبش از همان مسیر برگردد و مال خود را پیدا نکند.
۲. اگر چیز پیدا شده را برداشتیم، باید در جایی که مردم جمع می‌شوند؛ مثلاً در مسجد اعلان کنیم تا صاحب آن پیدا شود. (125)
۳. می‌توانیم آن را به پدر و مادر یا شخص مطمئن دیگری، مثلاً معلم، مدیر یا ناظم مدرسه بدهیم تا صاحبش را پیدا کنند.

قرض الحسنه (وام)

اگر به خدا قرضی نیکو بدهید، آن را برای شما دو چندان می‌کند و بر شما می‌بخشاید. (126)
انسانها همیشه در کنار هم و به صورت اجتماعی زندگی می‌کنند و همواره نیازمند یکدیگرند. کمک کردن انسانها به همدیگر کاری است پسندیده و نیکو.

یکی از راههای کمک به یکدیگر، قرض دادن چیزی است که دیگری به آن احتیاج دارد، و این کار از نظر احکام اسلام مستحب است و در قرآن (127) و گفته‌های پیشوایان دینی بر آن تأکید شده است.
در قرض برخلاف امانت، انسان مال خود را برای مدت معینی به دیگری می‌دهد تا او در آن مدت از آن استفاده کند و پس از تمام شدن مدت، بدهی خود را به همان مقدار (نه کمتر و نه زیاده‌تر) بازگرداند.

- قرض بر دو نوع است: مدت دار و بدون مدت.
- اگر برای پرداخت قرض، وقت معینی گذاشته شده، قرض دهنده نمی‌تواند زودتر از آن وقت، قرض خود را درخواست کند. ولی قرض گیرنده باید سر وقت، بدهی خود را بپردازد.
 - اگر برای پرداخت قرض وقت معینی گذاشته نشده باشد، هرگاه قرض دهنده طلب خود را درخواست کند قرض گیرنده، باید طلب او را بدهد. (128)

۱۸

احکام قرآن - سلام کردن - غسل جمعه

قرآن از طرف خداوند برای تربیت انسانها فرستاده شده است تا مردم در هر زمان و هر مکانی، از کوچک و بزرگ و زن و مرد به دستورهای آن عمل کنند و به خوشبختی دنیا و آخرت برسند. احترام به قرآن و پاکیزه نگه داشتن این کتاب مقدس، از وظایف مسلمانان شمرده شده و در این خصوص احکامی صادر شده است:

۱. پاک نگه داشتن قرآن لازم است. (129)

۲. دست کشیدن روی خط و کلمه‌های قرآن بدون وضو حرام است. (130)
۳. مستحب است برای همراه داشتن قرآن و خواندن و نوشتن آن، وضو بگیریم. (131)
- مهمترین احترام به قرآن، خواندن آن و فهمیدن کلام خدا و آشنایی با دستورهای اسلام و عمل کردن به آنها است. پس بهتر است که هر روز صبح قبل از رفتن به مدرسه مقداری از آیات قرآن را بخوانیم و به ترجمه فارسی آن نیز توجه کنیم.

سلام کردن

هنگامی که مؤمنان نزد تو می‌آیند به آنها بگو **سَلَامٌ عَلَیْكُمْ** (132)

خداوند مهربان دوست دارد که مسلمانها با یکدیگر مهربان و دوست باشند و به یکدیگر احترام بگذارند. سیاه و سفید، کوچک و بزرگ، زن و مرد، همه و همه با چشم محبت به هم نگاه کنند. کسی به دیگری آسیب نرساند و همه مردم با صلح و صفا و آرامش زندگی کنند و هراسی از یکدیگر نداشته باشند. با اطمینان از خانه خارج شده، به مدرسه، بازار و محل کار خود بروند و هیچ نگرانی و اضطرابی در دل نداشته باشند.

« سلام کردن»، روشنائی، صفا، آرامش و صمیمیت است و هرکس زودتر سلام کرد، جلوتر از دیگران محیط را با دوستی و صفا روشن و فضا را پر از محبت کرده است.

سلام همچون دیگر دستورهای اخلاقی اسلام، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و آدابی دارد:

۱. سلام کردن به دیگران مستحب است.
 ۲. جواب سلام، واجب است و باید بی‌درنگ پاسخ داده شود.
 ۳. بهتر است به کسی که در حال نماز است سلام نکنیم.
 ۴. مستحب است که کوچکتر به بزرگتر سلام کند.
 ۵. مستحب است سواره به پیاده سلام کند. (133)
- هنگام وارد شدن به مسجد، مدرسه و روبرو شدن با همکلاسیها، هنگام آمدن معلم به کلاس، در وقت سوار شدن به اتوبوس و تاکسی یا به هنگام وارد شدن به فروشگاه و... خوب است که به دیگران سلام کنیم.

غسل جمعه

دین اسلام با دستورها و سفارشهای گوناگون پیروان خود را به نظافت و رعایت بهداشت و پاکیزگی دعوت کرده است. تا جایی که نظافت را از ایمان شمرده است و سفارش به نظافت در روز جمعه که روز عبادات مسلمانان است نشانگر اهمیت آن در اسلام می‌باشد.

در احکام و آداب این روز مهم، شستشوی مخصوصی به نام «غسل جمعه» وارد شده است که از پاداش و ثواب بسیاری برخوردار است.

پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در اهمیت غسل روز جمعه فرموده است:

« هیچگاه غسل جمعه را ترك نکن، هرچند ناچار باشی از پول غذا و خوراک خود صرفه‌جویی کرده و برای غسل خرج کنی؛ زیرا غسل جمعه یکی از بزرگترین و برترین کارهای مستحب است».

چگونه باید غسل کرد؟

۱. اگر جایی از بدن، نجس باشد ابتدا، همانند وضو، تمام بدن خود را، پاک کرده و اگر چیزی به بدن چسبیده برطرف می‌کنیم تا آب به همه جا برسد.
۲. غسل هم مانند وضو باید فقط برای رضای خدا باشد نه برای خنک شدن یا حمام کردن.
۳. تمام سر و صورت و گردن را می‌شوئیم.
۴. آنگاه تمام نیمه راست بدن را از جلو و پشت، از گردن تا کف پا، می‌شوئیم.
۵. سپس نیمه چپ بدن را، همانند نیمه راست شستشو می‌دهیم.

یادسپاری

۱. در غسل لازم نیست که آب، داخل گوش و بینی و دهان برسد، شستن قسمتهای بیرون گوش و بینی و دهان کافی است.
۲. غسل جمعه، مستحب است ولی گاهی غسل کردن واجب می‌شود مثل غسل حیض که قبلاً بحث آن گذشت در کتاب احکام دوره دبیرستان با دیگر غسلهای واجب نیز آشنا خواهید شد.

خوردنیها و آشامیدنیها

ای مردم! از آنچه در زمین است حلال و پاکیزه آن را بخورید. (134)

خداوند مهربان به خاطر این که ما صحیح و سالم به مقصد برسیم، بدنی توانمند به ما بخشیده است که برای شادابی و سالم ماندن آن خوردنیها و آشامیدنیهای گوناگون آفریده است. چه خوب است آداب خوردن و آشامیدن را از نظر اسلام بدانیم؛ یعنی چه بخوریم؟ چگونه بخوریم؟ و چه وقت بخوریم؟

خوردنیهای حلال

خدای حکیم به ما اجازه داده است تا از تمام میوه‌ها، سبزیها، گوشت گوسفند و گاو و شتر و آهو و ماهی فلس‌دار و کبوترها و مرغ و خروس و گنجشک و از آشامیدنی‌های گوناگون سالم استفاده کنیم.(135)

خوردنیهای حرام

۱. سگ، گریه، حیوانات درنده، عقاب، کلاغ، خرگوش، روباه و ماهی‌های بدون فلس، حرام گوشت هستند؛ یعنی گوشت آنها را نباید خورد.(136)

۲. انواع حشرات، حرام می‌باشند.(137)

۳. خوردن چیزی که برای ما ضرر دارد حرام است.(138)

۴. خوردن و آشامیدن چیز نجس حرام است.(139)

آداب غذا خوردن

این کارها در رابطه با غذا خوردن مستحب است:

۱. شستن دستها قبل از غذا و پس از آن؛
۲. «بسم الله» گفتن در اول غذا و «الحمد لله» گفتن در پایان غذا؛
۳. غذا خوردن با دست راست؛
۴. لقمه را کوچک برداشتن؛
۵. خوب جویدن غذا؛
۶. شستن میوه پیش از مصرف؛
۷. اگر چند نفر سر سفره نشسته‌اند، هر کسی از غذای جلوی خودش بخورد؛
۸. میزبان پیش از همه شروع به غذا خوردن کند و بعد از همه دست بکشد.

این کارها در رابطه با غذا خوردن مکروه است

۱. غذا خوردن در حال سیری؛
۲. پرخوری (زیاد غذا خوردن)؛
۳. نگاه کردن به صورت دیگران هنگام غذا خوردن؛
۴. خوردن غذای داغ؛
۵. فوت کردن به غذایی که می‌خورد؛
۶. پاره کردن نان با کارد؛
۷. گذاشتن نان زیر ظرف غذا؛
۸. دور انداختن میوه، پیش از آنکه کاملاً آن را بخورد.

آداب آب نوشیدن

در نوشیدن آب این کارها مستحب است:

۱. در روز، ایستاده و در شب نشسته آب خوردن؛
۲. «بسم الله» گفتن پیش از آشامیدن آب و «الحمد لله» گفتن پس از آن؛
۳. آشامیدن به سه نفس؛
۴. یاد کردن حضرت امام حسین علیه السلام و خاندان و یاران او و نفرین کردن بر قاتلان آن حضرت، پس از آشامیدن آب.

در نوشیدن آب این امور مکروه است

۱. زیاد آشامیدن؛
۲. آشامیدن آب بعد از غذای چرب؛
۳. آب نوشیدن با دست چپ؛
۴. ایستاده آب نوشیدن در شب.

۲۰

قسم خوردن

[خدا شما را] به سوگندهایی که از روی اراده می‌خورید و می‌شکنید مؤاخذه می‌کند.(140)

هرگاه کسی به یکی از اسمهای خداوند؛ مانند: «خدا» و «الله» قسم بخورد که کاری را انجام دهد یا کاری را ترک کند بر او واجب است به آن قسم عمل کند و اگر از روی عمد و قصد به قسم خود عمل نکند باید جریمه (کفاره) بپردازد و کفاره آن یکی از سه چیز است:

- ده فقیر را غذا بدهد تا سیر شوند؛

- ده فقیر را لباس ببوشاند؛
- سه روز روزه بگیرد.
- اگر از روی فراموشی یا ناچاری به قسم عمل نکند کفاره بر او واجب نیست.

نکته مهم

اگر کسی برای ثابت کردن ادعا و قبولاندن حرف خود به دیگری بخواهد قسم بخورد و حرف او در حقیقت راست باشد قسم خوردن او کاری مکروه است و اگر حرف و ادعایش در حقیقت دروغ باشد قسم خوردنش کاری حرام و از گناهان بزرگ است. (141)

نذر

[نیکان] به نذر خود وفا می‌کنند. (142)

«نذر» آن است که انسان بر خود واجب کند که کار خیر و مستحبی را برای خدا انجام دهد یا کاری را که نکردن آن بهتر است برای خدا ترک کند.

کسی که می‌خواهد نذر کند چنانچه با اختیار و از روی قصد مثلاً بگوید: «اگر مریض خانواده خوب شد برای خدا بر خود واجب می‌کنم هزار ریال به صندوق صدقات بریزم» نذر او صحیح است و باید همانطور که گفته عمل کند.

باید توجه داشت که نذرکننده نمی‌تواند کار واجب یا کار حرام یا کار مباح یا کاری که انجام آن برای او ممکن نیست را نذر کند.

چون نذر نوعی تعهد با خداست اگر بدون عذر به نذر خود عمل نکند باید جریمه و کفاره بپردازد؛ یعنی باید:

- شصت فقیر را غذا بدهد تا سیر شوند یا دو ماه روزه بگیرد. (143)

خوشبخت و شادکام باشید.

..... (Anotates)

(۱) نمونه‌هایی از «بیان احساس» دانش‌آموزان شرکت کننده در ششمین دوره مسابقات کشوری احکام (تابستان 1380).

(۲) قرآن کریم، سوره آل عمران (3) / آیه 19.

(۳) قرآن کریم، سوره نحل (16) / آیه 43.

(۴) حوزه علمیه مکانی است همانند دانشگاه که در آن علوم زیربنایی دین اسلام خوانده و تدریس می‌شود.

(۵) رساله توضیح المسائل / مسأله 3 و 11 و 12 و 14.

(۶) همان، مسأله 2.

(۷) همان، مسأله 3 و 11.

(۸) نظر مرجع تقلید را «فتوا» می‌گویند.

(۹) قرآن کریم، سوره مدثر (74) / آیه 4 و 5.

(۱۰) رساله توضیح المسائل، مسأله 100.

(۱۱) همان، مسأله 84.

(۱۲) همان، مسأله 799.

(۱۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 800.

(۱۴) همان، مسأله 802.

(۱۵) همان، مسأله 803.

(۱۶) قرآن کریم، سوره فرقان (25) / آیه 48.

(۱۷) رساله توضیح المسائل، مسأله 159 و 162 و 170.

(۱۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 162.

(۱۹) همان، مسأله 150 و 159 و 160 و 162.

(۲۰) همان، مسأله 160.

(۲۱) قرآن کریم، سوره اعراف (7) / آیه 31.

(۲۲) قرآن کریم، سوره اعراف (7) / آیه 26.

(۲۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 789.

(۲۴) همان، مسأله 791.

(۲۵) رساله توضیح المسائل، مسأله 798.

(۲۶) همان، مسأله 815.

(۲۷) همان، مسأله 823.

(۲۸) همان، مسأله 824.

(۲۹) همان، مسأله 830.

(۳۰) همان، مسأله 820.

(۳۱) قرآن کریم، سوره مانده (5) / آیه 6.

(۳۲) رساله توضیح المسائل، مسأله 239.

(۳۳) همان، مسأله 237.

(۳۴) همان، مسأله 243 و 247.

(۳۵) همان، مسأله 249 و 250.

- ۳۶) همان، مسأله 252 و 254.
- ۳۷) رساله توضیح المسائل، مسأله 255.
- ۳۸) همان، مسأله 319.
- ۳۹) همان، مسأله 251.
- ۴۰) رساله توضیح المسائل، مسأله 256.
- ۴۱) همان، مسأله 257.
- ۴۲) همان، مسأله 259.
- ۴۳) در درسهای آینده تئیم را توضیح می‌دهیم.
- ۴۴) رساله توضیح المسائل، مسأله 260.
- ۴۵) همان، شرط یازدهم از شرایط وضو.
- ۴۶) همان، مسأله 267.
- ۴۷) همان، مسأله 271.
- ۴۸) همان، مسأله 276 و 277.
- ۴۹) رساله توضیح المسائل، مسأله 300.
- ۵۰) همان، مسأله 301.
- ۵۱) قرآن کریم، سوره مانده (5) / آیه 6.
- ۵۲) رساله توضیح المسائل، مسأله 648 و 674.
- ۵۳) همان، مسأله 677.
- ۵۴) رساله توضیح المسائل، مسأله 678.
- ۵۵) همان، مسأله 699 و 671.
- ۵۶) همان، مسأله 684.
- ۵۷) همان، مسأله 700.
- ۵۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 704.
- ۵۹) همان، مسأله 720.
- ۶۰) همان، مسأله 719.
- ۶۱) قرآن کریم، سوره توبه (9) / آیه 108.
- ۶۲) رساله توضیح المسائل، مسأله 880 و 881.
- ۶۳) همان، مسأله 866.
- ۶۴) رساله توضیح المسائل، مسأله 900 و 906.
- ۶۵) رساله توضیح المسائل، مسأله 914 و 915.
- ۶۶) قرآن کریم، سوره بقره (2) / آیه 144.
- ۶۷) رساله توضیح المسائل، مسأله 782.
- ۶۸) محمدحسین فلاحزاده، آموزش فقه، ص 138.
- ۶۹) قرآن کریم، سوره اسراء (17) / آیه 78.
- ۷۰) رساله توضیح المسائل، مسأله 744.
- ۷۱) همان، مسأله 751.
- ۷۲) محسن قرانتی، آشنایی با نماز، ص 32.
- ۷۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 916.
- ۷۴) قرآن کریم، سوره نساء (4) / آیه 103.
- ۷۵) رساله توضیح المسائل، مسأله 945.
- ۷۶) همان، مسأله 951.
- ۷۷) همان، مسأله 955.
- ۷۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 993 و 994.
- ۷۹) رساله توضیح المسائل، مسأله 1022 و 1028.
- ۸۰) همان، مسأله 1030 و 1033.
- ۸۱) رساله توضیح المسائل، مسأله 1045 و 1076 و 1083.
- ۸۲) رساله توضیح المسائل، مسأله 1100.
- ۸۳) همان، مسأله 1005.
- ۸۴) رساله توضیح المسائل، مسأله 1399.
- ۸۵) همان، مسأله 1401.
- ۸۶) همان، مسأله 1402.
- ۸۷) به نمازی که به تنهایی خوانده می‌شود «نماز فرادا» می‌گویند.
- ۸۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 1461.
- ۸۹) تحریرالوسیله، ترجمه جامعه مدرسین، جلد 1، صفحه 425، مسأله 9.
- ۹۰) آموزش نماز برای نوجوانان، صفحه 96.
- ۹۱) رساله توضیح المسائل، مسأله 1551.

- ۹۲) توضیح المسائل، احکام روزه.
- ۹۳) همان، مسأله 1573.
- ۹۴) همان، مسأله 1579.
- ۹۵) همان، مسأله 1608.
- ۹۶) همان، مسأله 1583.
- ۹۷) رساله توضیح المسائل، مسأله 1603.
- ۹۸) همان، مسأله 1657.
- ۹۹) همان، مسأله 1660.
- ۱۰۰) همان، مسأله 450.
- ۱۰۱) قرآن کریم، سوره بقره (2) / آیه 222.
- ۱۰۲) مدت خونریزی حیض از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نیست (رساله توضیح المسائل، مسأله 440).
- ۱۰۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 442.
- ۱۰۴) رساله توضیح المسائل، مسأله 441.
- ۱۰۵) همان، مسأله 450.
- ۱۰۶) همان، مسأله 355.
- ۱۰۷) همان.
- ۱۰۸) همان.
- ۱۰۹) دستور اجرای غسل در چند درس آینده بیان می‌شود.
- ۱۱۰) قرآن کریم، سوره انعام (6) / آیه 11.
- ۱۱۱) رساله توضیح المسائل، مسأله 1339 و 1340.
- ۱۱۲) همان، مسأله 1357 و 1358.
- ۱۱۳) همان، مسأله 1714.
- ۱۱۴) همان، مسأله 1721.
- ۱۱۵) همان، مسأله 1722.
- ۱۱۶) رساله توضیح المسائل، مسأله 1723.
- ۱۱۷) رساله توضیح المسائل، مسأله 1925.
- ۱۱۸) همان، مسأله 1751 و 1853.
- ۱۱۹) همان، مسأله 1751 و 1853.
- ۱۲۰) همان، مسأله 1752.
- ۱۲۱) تحریر الوسیله امام خمینی قدس سره، ترجمه جامعه مدرسین، جلد 3، صفحه 159.
- ۱۲۲) قرآن کریم، سوره نساء (4) / آیه 158.
- ۱۲۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 2330.
- ۱۲۴) ۳ و . همان، مسأله 2334.
- ۱۲۵) ۴ همان، مسأله 2567.
- ۱۲۶) ۵ قرآن کریم، سوره تغابن (64) / آیه 17.
- ۱۲۷) قرآن کریم، سوره تغابن (64) / آیه 17.
- ۱۲۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 2275 و 2276.
- ۱۲۹) رساله توضیح المسائل، مسأله 135.
- ۱۳۰) همان، مسأله 317.
- ۱۳۱) همان، مسأله 322.
- ۱۳۲) قرآن کریم، سوره انعام (6) / آیه 54.
- ۱۳۳) الغروة الوثقی، جلد 1، صفحه 715، مسأله 33.
- ۱۳۴) قرآن کریم، سوره بقره (2)، آیه 168.
- ۱۳۵) تحریر الوسیله، ترجمه جامعه مدرسین، جلد 3، صفحه 275، مسأله 4 5 6.
- ۱۳۶) رساله توضیح المسائل، مسأله 5.
- ۱۳۷) همان، کتاب خوردنیها، صفحه 275، مسأله 5.
- ۱۳۸) رساله توضیح المسائل، مسأله 2630.
- ۱۳۹) همان، مسأله 141.
- ۱۴۰) قرآن کریم، سوره مائده (5) / آیه 89.
- ۱۴۱) رساله توضیح المسائل، مسأله 2670 و 2674 و 2675.
- ۱۴۲) قرآن کریم، سوره انسان (76) / آیه 7.
- ۱۴۳) رساله توضیح المسائل، مسأله 2640 و 2641 و 2642 و 2647 و 2648 و 2649 و 2669.